

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра права Європейського Союзу

С И Л А Б У С
навчальної дисципліни
«ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків – 2021

Силабус навчальної дисципліни «Право міжнародної відповідальності» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» спеціалізації «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 15 с.

Розробник

Щокін Юрій Вадимович – доцент кафедри права Європейського Союзу, доктор юридичних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри права Європейського Союзу
(протокол № 1 від 02.09.2021 р.)

Завідувач кафедри – Яковюк Іван Васильович, доктор юридичних наук, професор

Дані про викладача

Назва навчальної дисципліни	Право міжнародних організацій
Вид навчальної дисципліни	За вибором студента
Викладач	Щокін Юрій Вадимович, доцент кафедри права Європейського Союзу, доктор юридичних наук, доцент
Контактний телефон	057-704-05-39
E-mail	yuri.v.shchokin@nlu.edu.ua
Консультації	Викладач перебуває на кафедрі відповідно до розробленого графіку індивідуальних консультацій. Вул. Динамівська, 7, ауд. 810.
Онлайн консультації	https://www.facebook.com/yuri.shchokin/

Анотація навчальної дисципліни

Сучасне регулювання міжнародно-правових відносин неможливе без встановлення міжнародної відповідальності за скоєні міжнародні правопорушення і правомірну діяльність, дозволена міжнародним правом. Право міжнародної відповідальності, як одна з основних галузей міжнародного права, дозволяє встановити прогнозованість міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин, попередити міжнародні правопорушення, а у разі їх скоєння – визначити умови та порядок притягнення до відповідальності відповідного суб'єкта міжнародного права. Особливість даної галузі полягає в тому, що вона безпосередньо стосується ефективності міжнародно-правового регулювання всіх інших галузей міжнародного права. Саме тому вивчення студентами дисципліни “Право міжнародної відповідальності” є важливим елементом підготовки сучасного юриста, здатного надавати кваліфіковану правову допомогу з будь-яких питань міжнародного публічного права.

Оволодіння студентами зазначеною дисципліною дозволить поглибити їх знання у галузі міжнародного публічного права; засвоїти особливості міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин щодо відповідальності держав та інших суб'єктів міжнародного права і мирного

вирішення міжнародних спорів; засвоїти сутність основних правових понять даного курсу. Студенти отримають інформацію щодо основних напрямів діяльності Комісії міжнародного права Організації Об'єднаних Націй щодо кодифікації і прогресивного розвитку міжнародно-правової відповідальності держав і міжнародних міжурядових організацій, а також щодо міжнародної відповідальності за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом (об'єктивної відповідальності); здобудуть навички правильного тлумачення і застосування договірних та звичаєвих норм щодо міжнародної відповідальності.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти в специфічному сегменті юридичної практики – притягнення держав, міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права до міжнародно-правової відповідальності.

Завдання:

- отримання інформації щодо основних напрямів розвитку теорії та практики права міжнародної відповідальності, результатів діяльності Комісії міжнародного права ООН щодо кодифікації та прогресивного розвитку міжнародно-правового регулювання відносин щодо притягнення до відповідальності держав, міжнародних міжурядових організацій та повстанських рухів;

- здобуття навичок правильного аналізу міжнародних відносин, які свідчать про наявність міжнародних правопорушень;

- здобуття навичок застосування чинних джерел міжнародного права для обґрунтування юридичних підстав міжнародно-правової відповідальності;

- здобуття навичок підготовки документів з метою закликання потерпілою державою держави-правопорушника до міжнародно-правової відповідальності;

- отримання інформації щодо правильного визначення підстав міжнародно-правової відповідальності держав і міжнародних міжурядових організацій, форм відшкодування збитків, завданих їх правомірною діяльністю (абсолютна відповідальність).

Місце навчальної дисципліни у структурі освітньо-професійної програми. Міждисциплінарні зв'язки

Пререквізити: «Міжнародне приватне право».

Кореквізити: «Право міжнародних договорів», «Право міжнародних організацій», «Основи геополітики».

Очікувані результати навчання здобувача вищої освіти

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі *результати навчання*:

РН 1. Демонструвати знання й розуміння сучасних правових доктрин, категорій і принципів права міжнародної відповідальності.

РН 2. Аналізувати вплив історичних подій на майбутнє права міжнародної відповідальності.

РН 3. Визначати сутність та структуру системи права міжнародної відповідальності, його зв'язки з національними правовими системами держав – учасників відповідних правовідносин.

РН 4. Характеризувати критерії розмежування міжнародно-правової відповідальності за міжнародні правопорушення і діяння, що не є міжнародними правопорушеннями.

РН 5. Демонструвати розуміння особливостей теорії об'єктивної відповідальності, що закладена Комісією міжнародного права ООН у проекти про відповідальність держав 2001 р. і відповідальність міжнародних організацій 2011 р.

РН 6. Визначати правовий статус та особливості притягнення до

міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб.

РН 7. Аналізувати підстави міжнародно-правової відповідальності держав, міжнародних міжурядових організацій та повстанських рухів.

РН 8. Надавати правову оцінку стану міжнародних правовідносин України з державами і міжнародними міжурядовими організаціями, що порушують відповідні міжнародні зобов'язання.

РН 9. Надавати консультації щодо можливості застосування проектів статетей про відповідальність держав 2001 р. і міжнародних організацій 2011 р. у правозастосовчій практиці України.

РН10. Визначати засоби розв'язання спорів для притягнення до міжнародно-правової відповідальності.

**Розклад занять з навчальної дисципліни
для студентів денної форми навчання¹**

Дата	Теми лекцій	Теми практичних занять	Теми самостійної роботи (в годинах)
	1. Характерні риси сучасного міжнародно-правової відповідальності	1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності	
	2. Підстави міжнародно-правової відповідальності	2. Підстави міжнародно-правової відповідальності	
	3. Міжнародні правопорушення	3. Міжнародні правопорушення	
	4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності	4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності	

¹ Особливості тематичної структури навчальної дисципліни для студентів заочної форми навчання визначаються робочою програмою навчальної дисципліни.

	5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння	5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння	
	6.Імплементация міжнародно-правової відповідальності	6.Імплементация міжнародно-правової відповідальності	
	7.Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	7.Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	
	8.Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	8. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	
	9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання нової наукової та навчальної літератури;
- робота над кейсами;
- виконання практичних завдань, самотестування;
- написання есе та рефератів;
- підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції та статей;
- підготовка портфоліо практики Міжнародного Суду ООН щодо тлумачення Статуту ООН;
- участь у конкурсах студентських наукових праць;
- участь у moot-courtz міжнародного права;
- підготовка дослідження (проекту) з вузької проблематики із подальшою його презентацією перед аудиторією;
- проходження он-лайн курсів з права міжнародних організацій;
- підготовка до практичних занять, колоквиумів та іспиту.

Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

Основні

Устав Організації Об'єднаних Націй, 1945 г. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter>

Статут Міжнародного Суду ООН, 1945 г. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/statute-of-the-court/statute-of-the-court-ru.pdf>

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 66/100 «Відповідальність міжнародних організацій» від 9 грудня 2011 г. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/66/100>

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

Література

Основна література

1. Відповідальність держав: Глава IV. Ежегодник Комісії міжнародного права 2001. Т. II. Частина друга: Доклад Комісії Генеральної Асамблеї про роботу її п'ятидесяти третьої сесії. ООН, Нью-Йорк, Женева, 2007. С. 20–174.

2. Ежегодник Комісії міжнародного права 2006. Т. II. Частина друга: Доклад Комісії Генеральної Асамблеї про роботу її п'ятидесяти восьмої сесії. A/CN.4/SER.A/2006/Add.1 (Part 2). ООН, Нью-Йорк, Женева, 2014. 289 с.

3. Андрейченко С. С. Концепція атрибуції поведінки державі в міжнародному праві : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 578 с.

4. Василенко В. А. Відповідальність держави за міжнародні правопорушення: монографія. Київ: Вища школа, 1976.

5. Василенко, А. В. Міжнародно-правові санкції: монографія. Київ: Вища школа, 1982.

6. Дейкало Е. А. Міжнародно-правова відповідальність міжурядових організацій: особливості і правова природа.

Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права: сб. науч. тр. / БГУ. Минск, 2011. Вып. 3. С. 28–40.

7. Забара І. М. Міжнародно-правові відносини відповідальності (теоретичні аспекти). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 155–159.

8. Зелинская Н. Международное преступление как основание международной уголовной ответственности индивидов. *Український часопис міжнародного права*. 2003. № 4. С. 93-99.

9. Камышанский М. М. Влияние дела о фабрике в Хожуве (1928 г.) на становление принципа международно-правовой ответственности. *Форум права*. 2015. № 2. С. 83–89.

10. Кроуфорд Дж. Статьи об ответственности государств за международно-противоправные деяния. *United Nations Audiovisual Library of International Law*. 2013. С. 13 с. URL: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/rsiwa/rsiwa_r.pdf.

11. Лукашук И.И. Право международной ответственности: монография. Москва: Волтерс Клувер, 2004.

12. Ржевська В. С. Право держави на самооборону і міжнародна безпека: монографія. Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т міжнарод. відносин. Київ: 2005.

13. Сазонова К. Л. Становление отрасли международной ответственности государств в доктрине международного права. *Международное европейское право*. 2015. № 3. С. 290–296.

14. Crawford J. The ILC's Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts: A Retrospect. *The American Journal of International Law*. 2002. Vol. 96. No. 4. P. 874–890.

15. Rosenstock R. The ILC and State Responsibility. *American Journal of International Law*. October 2002. Vol. 96. No. 4. P. 792-797.

1. Бойко І. І. Визначення агресії в міжнародному праві. *Вісник академії адвокатури України*. 2010. № 1 (17). С. 178–179.
2. Важна К. А. Концепція кримінальної відповідальності держави: можливість реалізації в сучасному міжнародному праві : монографія. Київ : Ліра-К, 2017. 292 с.
3. Довгань Е. Ф. К вопросу о роли контрмер в применении целевых санкций региональными международными организациями. *Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права: сборник научных трудов*. Вып. 4. 2012. С. 32–46.
4. Дейкало Е. А. Проблемы призвания международных организаций к ответственности и некоторые пути их решения. *Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права: Сб. науч. тр.* Вып. 1 / БГУ. Минск, 2009. С. 51–64.
5. Дейкало Е. А. Поведение *ultra vires* органов или агентов международной организации как основание ее международно-правовой ответственности. *Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права: сборник научных трудов*. Вып. 4. 2012. С. 22–32.
6. Кривенкова М. В. Нематериальная международно-правовая ответственность государств: монография. Москва: Юрлитинформ, 2015.
7. Курдюков Г. И. Применение международно-правовых санкций Советом Безопасности ООН. *Международное право XXI века* / под ред. д.ю.н., проф. В. Г. Буткевича. Киев: Издательский дом «Промени», 2006. С. 168–190.
8. Савельева Л. В. Проблема объективной ответственности в международном праве: диссертация на соискание ученой степени канд. юрид. наук по спец. 12.00.10 – Международное право. Москва: МГИМО, 1996. 181 с.

9. Скрильник О. О., Слатвицька А. В. Класифікація злочинів у міжнародному праві: теоретико-правовий аспект. *Форум права*. 2011. № 2. С. 839–847.
10. Тарасова Л. Н. Правовые основания использования силы государствами для защиты своих граждан за рубежом. *Современное право*. 2013. № 1. С. 105–109.
11. Чернявський А. Л. Критерії правомірності застосування контрзаходів у міжнародному праві. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2008. № 1 (1). С. 86–91.
12. Чернявський А. Л. Особливості міжнародно-правової відповідальності за забруднення материкових поверхневих вод. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2009. № 1 (2). С. 85–91.
13. Щёкин Ю.В. Основания самообороны международных межправительственных организаций. *Теория и практика правознавства*. Електронне науко-метричне фахове видання НЮУ ім. Я. Мудрого. 2018. Вип. 2 (14). 14 с. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/149269/148951> doi: 10.21564/2225-6555.2018.14.149269
14. Щукин А. В. Ответственность государств за международно-противоправные деяния: механизм реализации. Минск: Белорус. наука, 2006.
15. Alland D. Countermeasures of General Interest. *European Journal of International Law*. 2002. Vol. 13, No. 5. P. 1221-1239.
16. Franck T. M. On Proportionality of Countermeasures in International Law. *The American Journal of International Law*. Oct. 2008. Vol. 102, № 4. P. 715–767.
17. Klein P. Responsibility for Serious Breaches of Obligations Deriving from Peremptory Norms of International Law and United Nations Law. *European Journal of International Law*. 2002. Vol. 13, No. 5. P. 1241-1255.
18. Wyler E. From ‘State Crime’ to Responsibility for ‘Serious Breaches of Obligations under Peremptory Norms of General International Law’. *European Journal of International Law*. 2002. Vol. 13, No. 5. P. 1147-1160.

Інтернет-ресурси

<https://www.un.org> – Організація Об'єднаних Націй

<https://www.icj-cij.org/en/list-of-all-cases> - перелік справ Міжнародного суду ООН

<https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/> - Щорічники Комісії міжнародного права ООН

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри права Європейського Союзу. URL:

http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=623:kafedra-prava-yevropeiskoho-soiuzu&Itemid=151

7.5. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Відкритий доступ до он-лайн ресурсів OxfordUniversityPress, до Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM).

Доступ можливий у залі правової інформації Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська 84-А, 3 поверх).

Перерахувати нормативно-правові акти, підручники, навчальні посібники, монографії, статті, інтернет-ресурси, СЕНМК (стандартизований електронний навчально-методичний комплекс) (за наявності) тощо.

Вимоги викладача

Студенти *повинні*: регулярно відвідувати практичні заняття; систематично та активно працювати на лекційних і практичних заняттях;

давати повну й ґрунтовну відповідь на питання; обґрунтувати свою точку зору при обговоренні доповіді; повно й переконливо наводити доводи при розв'язанні завдань; аналізувати норми права міжнародних організацій, здійснювати аналіз судової та правозастосовної практики; якісно виконувати письмові практичні завдання, контрольні та самостійні роботи. Практичні заняття, пропущені за поважних причин, можуть бути відрацьовані за попереднім узгодженням із викладачем.

Студентам *рекомендується*: брати участь у наукових конференціях, конкурсах наукових праць, роботі наукового гуртка міжнародного права, написанні наукових статей, брати участь у moot-court з міжнародного права, проходити додаткові он-лайн курси з права міжнародної відповідальності організацій.

Викладач *бере до уваги* інші навчальні та наукові здобутки студента, що підтверджені документально (грамоти, дипломи, сертифікати тощо).

Обов'язковою вимогою є дотримання студентами норм «Кодексу академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» (https://nlu.edu.ua/files/norm_doc/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf).

Викладач звертає особливу увагу на дотримання політики недопущення плагіату. У разі виявлення ознак порушення правил щодо недопущення плагіату або самостійності написання роботи може бути прийняте рішення про анулювання оцінки за роботу.

Присутність на лекційних та практичних заняття - обов'язкова. Під час як лекційних, так і практичних занять студенти мають право в будь який час ставити викладачеві запитання з відповідної теми та запрошуються брати активну участь у дискусії. Під час аудиторних занять прошу використовувати гаджети тільки у навчальних цілях (наприклад, для перегляду презентацій лекції, ведення конспектів лекцій та відстеження потрібної інформації). В разі нагальної потреби можна виходити з аудиторії, не заважаючи при цьому викладачу та іншим студентам.

Контрольні заходи результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Ведення міжнародних переговорів» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне/письмове опитування, експрес-опитування, вирішення практичних завдань, участь у розробці кейсу, підготовка презентації, есе, реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквиумів. Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60.

Шкала підсумкового педагогічного контролю:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НІОУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100

B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34